

ZA PRAVDU A SPRÁVEDLNOST

Křesťanské demokratické sdružení Střední a Východní Evropy
v Austrálii, Flat 5, 159 Melrose Street, North Melbourne, Vic., 3051

Neperiodický bulletin České vydání Č. 12 Září 1990

IN MEMORIAM JUDR. FRANTIŠKA VALENY

=====

Před třiceti roky - dne 31. srpna 1960 po šesté hodině večerní zemřel v Praze vzácný křesťan, jehož celý život byl zasvěcen Ježíši Kristu a jeho Církvi.

V pohnuté, tragické době našeho národa pracoval dr. Valena s neúnavnou obětavostí jako katolický laik pro duchovní svobodu českého národa. Unikl jakoby náhodou zatčení a likvidaci dne 17. listopadu 1939 - podařilo se mu tehdy utéci do exilu. Prožil teroristický nálet nacistické Luftwaffe na Bělehrad, aniž by utrpěl sebemenší zranění. Byl na černé listině Gestapa a také na černé listině komunistických partyzánů v Jugoslávii. Zázrakem unikl atentátu těchto partyzánů v Lublani, jemuž padli za oběť dva jeho vzácní přátelé - pracovníci Katolické akce ve Slovinsku. Brzy nato uprchl do Říma, v němž působil v odboji proti nacismu - chráněn vatikánským diplomatickým pasem. Později se vrátil do Lublaně, aby ihned po skončení války nastoupil nebezpečnou cestu do vlasti. Jakmile přibyl do Prahy, vrhl se do práce jako reprezentant Ústředí katolického studentstva.

Dr. Valena pracoval intensivně jako čelný funkcionář Katolické akce v Čechách a na Moravě přes všechny nepochopitelné intriky, které proti němu opětovně podnikali politikové, vydávající se za mluvčí většiny katolicky orientovaných občanů Československa.

Po likvidaci klášterů v Československu v dubnu 1950 se situace stále zhoršovala. Dva význační pracovníci pastoračního střediska pražské arcidiecéze byli zatčeni již v pozdním jaru 1949: ThDr. Aťs Mandl a JUDr. Alois Rozehnal. Dr. František Valena pracoval dále, organizoval a koordinoval činnost jednotlivých skupin Katolické akce. Byl klidný a rozhodný, přívětivý v osobním styku se všemi, s nimiž jednal. Pomohl každému, kdo se na něho v osobní nouzi obrátil.

V létě 1950 odeslal důležité informace svému příteli JUDr. Stanislavu Hofírkovi mým prostřednictvím do N S R; teprve v roce 1964 jsem se dozvěděl, že tyto informace adresátovi nedošly. Při prvním církevním procesu proti řeholníkům ve Svatém týdnu 1. P. 1950 se dr. Valena jen usmíval a prohlásil: "... komunisté dosud nevědí o nás vůbec nic". Během druhého procesu proti světicím biskupům z Čech a Moravy, proti pracovníkům nunciatury v Praze a proti některým opatům českých a moravských klášterů, z nichž byli řeholníci již v dubnu 1950 vyhnáni, mně v předvečer našeho zatčení řekl: "Tentokrát strílejí těsně vedle nás". Druhý den po tomto setkání byl dr. Valena zatčen v ministerstvu

zdravotnictví na Malé Straně, JUDr. Mečislav Razík v Brně a já ve svém bytě v Praze. Všichni tři jsme byli v tento den - 30. listopadu 1950 - jednotlivě odvezeni do ústřední / tehdy tajné / věznice STB v Ruzyni.

Na Štědrý den 1950 sdělil jeden z referentů STB dr. Valenovi, že jeho těhotná manželka zemřela náhle po potratu. Pracovníci STB věděli velmi dobře, jak dr. Valena miluje svou rodinu; později se stal vzorem manžela a otce tří dětí všem vězňům, kteří ho poznali. Dne 17. února 1951 jsme byli odvezeni z Ruzyně do oficiálního ústředí pražské STB v Bartolomějské ulici. Tady s námi sepsali referenti STB dodatečně zatýkácké protokoly, s nimiž jsme byli převezeni jednotlivě na oddělení STB umístěném v podzemí věznice na Pankráci. Dne 10. března 1951 jsme se náhodou setkali s dr. Valenou na chodbě tohoto oddělení. František byl velmi rozechvěn a podařilo se mu, aby šeptem řekl: "Neznámý referent mi oznámil, že se mi dnes narodil druhý synek..." / Až v květnu 1960 jsem se dozvěděl - propuštěn na tak zvanou amnestii - při první návštěvě v bytě Valenových v Praze, že se dne 16. března 1951 narodila manželům Františku a Danici Valenovým druhá dcera, která byla pokřtěna jménem Miriam/

Po rozsudku v tak zvaném třetím církevním procesu / první proti katolickým laikům / vyneseném dne 15. srpna 1951 byl dr. Valena ihned umístěn v jedné z cel zvláštního oddělení pro odsouzené k trestu smrti. Ačkoli jsme byli na tomto oddělení oba / dr. Valena odsouzen k 22 rokům žaláře a já k 17 rokům žaláře / uviděli jsme se opět až na Hod Boží velikonoční 1. P. 1952 ve věznici na Borech u Plzně. Od května 1952 jsme o sobě nic nevěděli až do září 1953, kdy jsme se opět náhodou setkali v koncentračním táboře Bitýz, vybudovaném pod Svatou Horou u Příbrami. V roce 1957 jsem se dověděl při jedné z velmi řídkých návštěv svých příbuzných, že dr. Valena byl po těžké operaci ledvin propuštěn do další radiologické léčby domů. Na podzim 1959 jsem již věděl, že je dr. Valena nevléčitelně nemocný. Nefrektomie levé ledviny byla provedena ve vězeňské nemocnici na Pankráci pro zhoubný nádor / Grawitzův tumor / který rychle metastasuje. Dne 12. května 1960 jsem po sedmi letech opět uviděl dr. Valenu upoutaného na lůžko - tehdy s mnoha metastázami v kostech a plících a po patologické zlomenině pravé klíční kosti.

Od 12. května 1960 jsem denně navštěvoval smrtelně nemocného dr. Valenu v jeho rodinném bytě. Dr. Valena byl v roce 1958 hospitalizován na universitní klinice radiologické v Praze; ošetřující lékaři však byli tehdy neustále šikanováni STB, takže bylo pro ně velkým ulehčením, když byl dr. Valena léčen ambulantně. Pro jeho rodinu to však znamenalo nelidskou zátěž - zejména když jeho obětavá manželka byla také nemocná. Důstojníci STB navštěvovali dr. Valenu v rodinném bytě, aby se údajně informovali o jeho zdravotním stavu, při čemž projevovali svou účast na jeho utrpení těmito slovy: "Uvědomte si, že nám na Vás velmi záleží - rádi bychom zaplatili zlatem jakýkoli lék, který by vám pomohl, abyste se uzdravil - tak si Vás vážíme... Ale Vám bohužel není pomoci!"

Kromě toho stupňovali nejistotu smrtelně nemocného "protistátního vězně" a jeho rodiny tím, že prodlužovali jeho "dovolenou z léčebných důvodů" rafinovaným způsobem. Jednotlivá rozhodnutí příslušného pražského soudu "o prodloužení přerušení výkonu trestu" byla úmyslně doručována tak, že se dr. Valena vždy dozvěděl, že musí za několik dní opět nastoupit výkon trestu, k němuž byl odsouzen... Toto sadistické jednání vyvrcholilo dne 1. září 1960: Necelých šestnáct hodin po smrti dr. Valeny byl doručen rozkaz velitelství ústavu nápravných zařízení ministerstva vnitra / tj. věznice v Kartouzích / ve Valdčicích u Jičína, že odsouzený musí ihned nastoupit další výkon trestu, "protože se jeho tvrzení, že je nevléčitelně nemocný, nezakládá na pravdě". Tento příkaz vložila manželka zemřelého paní Danica Valenová pod jeho hlavu do rakve.

Dr. Valena se choval poslední týdny svého života velmi statečně. Ačkolí mu rychle ubývaly síly v kachektickém stadiu jeho choroby, tá-
 zal se mne několikrát : " Řekni mi, co se mnou bude, když to bude tak-
 hle nadále pokračovat ?"

Na svatodušní neděli 1.P. 1960 jsem navštívil s dr.Valenou jeho umí-
 rajícího otce v Dačicích. Transport vypůjčeným autem byl pro něho vel-
 mi namáhavý. Když jsme konečně dojeli do Dačic, trval dr. Valena na tom,
 abych jeho otce vyšetřil. Zjistil jsem, že nemocný rakovinou prostaty
 má pobřišnici infiltrovanou četnými metastázami. Dr. František Valena,
 sedící v koutě místnosti na židli, sledoval mé počínání strnulým pohle-
 dem. Nikdy před tím ani potom jsem nezažil podobnou situaci - smrtelně
 nemocný syn sledoval napjatě svého smrtelně nemocného otce, s nímž se
 přišel rozloučit. Za několik dní otec dr. Valeny zemřel. Syn se zúčast-
 nil jeho pohřbu - u otevřeného hrobu seděl nehnutě na židli sledován
 pohledy mnohých přátel. Při návratu z Dačic do Prahy jsme autem objeli
 dvakrát Václavské náměstí- tak se rozloučil dr.František Valena s
 Prahou...

Ještě v srpnu 1960 mi dr. Valena vyprávěl podrobně o různých situ-
 acích ze své bohaté činnosti v Ústředí katolického studentstva. Do pos-
 ledních dnů svého života odmítal jakékoli kompromisy v boji proti ko-
 munismu a byl zásadně proti jakékoli koexistenci křesťanství s komu-
 nismem, jež vyvrcholila v koncepci tak zvaného "historického kompromi-
 su", neboli "třetí cesty". Přitom mne seznámil s různými skutečnostmi
 a konfrontacemi, jež prožil během svého pobytu v Římě za druhé světové
 války.

Rakev s tělesnými pozůstatky dr. Františka Valeny byla převezena
 vlakem do Dačic. Pohřební průvod se konal na dačický starý hřbitov.
 Jeho rakev neslo na ramenou šest politických vězňů - nejbližších přátel
 zemřelého. Pohřební obřady vykonával dačický děkan - také osobní
 přítel dr. Valeny.

Když byla rakev spuštěna do hrobu, vyskočil na jeho okraj muž asi
 čtyřicetiletý, kterého nikdo z nás neznal. Byl na první pohled nápad-
 ný již tím, že levou klopou jeho kabátu zdobilo nejméně padesát křížků.
 Oslovil pohřební hosty takto: "Vážení přátelé ! Právě jsme pohřbili
 jednu z obětí nenáviděného komunistického režimu v naší vlasti...."
 Po těchto slovech jsme všichni opustili otevřený hrob a odebrali se
 ze starého dačického hřbitova do domku bratrance dr. Valeny. Za chvíli
 odvedli členové STB z Jihlavy, kteří sledovali celý pohřební obřad, to-
 ho bratrance a podrobili ho výslechu. Měl se přiznat k tomu, že objed-
 nal dotyčného /jemu naprosto neznámého/ řečníka, aby se takto jménem
 příbuzných dopustil "nezákonné protistátní provokace".

Touto příhodou však neskončila činnost ministerstva vnitra. V r.
 1962 směli bývalí vězni / odsouzení Státním soudem v padesátých letech/
 nahlédnout do příslušných soudních aktů. Zjistil jsem přitom kromě ji-
 ných zajímavostí, že po smrti dr. Františka Valeny bylo zahájeno z ini-
 ciativy velitelství věznice v Kartouzích dlouhodobé pátrání, zda dr.
 Valena skutečně zemřel, kde byl - jestliže skutečně zemřel - pohřben,
 zda byl pohřben do země anebo žehem, kdy se konaly pohřební obřady atd.
 Příslušné záznamy různých úřadů končily větou : "Vždyť chcíp...", kterou
 nečitelně podepsal jeden plukovník ministerstva vnitra v Praze.

Vývoj uplynulých třiceti let potvrdil, že dr. František Valena byl
 velkou osobností Katolické Církve. Viděl nejružnější události v kri-
 tickém světle - bez jakýchkoli iluzí. Byl význačným příslušníkem uni-
 onistického hnutí a prekursorem ekumenického hnutí. Rozeznával důsled-
 ně priority křesťanského humanismu a odmítal jakýkoli kompromis s to-
 talitními režimy, motivovaný klerikálně nebo všeobecně politicky.

Poslední srpnovou neděli 1. P. 1960 jsem nemohl po celé Praze sehnat kněze z řad politických vězňů, aby sloužil u lůžka umírajícího dr. Valeny mši svatou. V tehdejší nesnesitelném dusném vedru byli všichni mimo Prahu. Katoličtí kněží, kteří byli činní v duchovní správě se státním souhlasem, odpovídali: "Bohužel nemám k tomu potřebný souhlas pražské konsistoře."

Obrátil jsem se tehdy na těžce nemocného dominikána dr. Silvestra Braito, který ihned přislíbil se slovy: "Prosím Tě, bratříčku, nikomu o tom ale nevyprávěj - to bych pak nevydržel s našimi důstojnými pány.." Svátost nemocných udělil dr. Valenovi tajně jeden ze spoluvězněných kněží několik dní předtím. Když jsem se obrátil na staříčkého křižovníka, který spravoval příslušný farní kostel sv. Petra na Starém Městě, aby sloužil po pohřbu zemřelého rekviem, projevil tento kněz obavy: "Nevím, zda je to dovoleno- vždyť on byl odsouzen Státním soudem...."

MUDr. Richard Havel
Mnichov

FRANTIŠEK VALENA VE VZPOMÍNKÁCH

Oba jsme absolventi proslulého klasického gymnásia v Brně na Legionářské ulici. V období celoškolského studia jsme se nepoznali, stalo se tak teprve mnohem později. Duchovně jsem vyrůstal a byl formován jako mariánský sodál u redemptoristů sv. Michala v Brně, kde působil Františekův krajan, dnes již zemřelý P. Václav Novák, CSsR. Činnosti Studentského sociálního sdružení jsem se nezúčastňoval, zúčastňoval jsem se jen příležitostně. Bylo pro mne tedy velkým překvapením, když po maturitě v roce 1939 jsem byl pozván, abych pomáhal Moravskoslezské sekci Ústředí katolického studentstva v brněnském Typosu. Ten se pro mne stal na dlouhá léta druhým domovem, jak k tomu došlo. Poněvadž jsem omezen rozsahem volného místa, shrnu své vzpomínky do několika setkání s Františkem.

1/ 17. listopad postihl nejen vysokoškolské studentstvo, ale všechny školy a organizace pro studenty a mládež. Jen přísně náboženská duchovní sdružení, jako právě Mariánské sdružení nebo III. řády mohly působit dál a stát se útočištěm pro katolickou mládež. Naše Mariánská družina, jejímž jsem byl starostou, mívala svoje shromáždění vždy v pondělí u svatého Michala v chórové kapli. A tak jedno listopadové pondělí se v kapli objevil František, pozval nás naproti do kláštera a tam oznámil, že odchází do zahraničí a že mne a moje přátele pověřuje vedením záležitostí katolického studentstva po dobu své nepřítomnosti. Bylo krátce před svátkem svatého Mikuláše, kdy v českých a moravských diecésích se konala sbírka Mikulášský dar. To byl tedy první úkol, jehož jsme se museli zhostit.

2/ Píše se květen a červen 1945. Prožíváme první dny po válce a těšíme se ze znovu nabyté svobody. U přerovských sester Neposkvrněného Početí na Pellicově ulici se sešli zástupci moravských středních škol, aby v nových podmínkách svobody rozejeli studentské hnutí. Shromáždění vedl P. Dominik Pecka a tu nečekaně se mezi námi objevuje František a já mu pln pohnutí hlásím, že úkol svěřený onoho listopadového večera 1939 je splněn, a to takto:

O prázdninách v roce 1941 jsme v roce 1941 zorganizovali a připravili 26 exercičních kursů s účastí přes 900 studentů, chlapců a dívek, nižších i vyšších středních škol na Moravě. Exercitátory tehdy byli:

dr. Braito O.P., dr. Dacík O.P., prof. Pecka, dr. Josef Hlouch, P. Zemek O.P., P. Mikulášek T.J. a P. Šupa T.J. a řada dalších. Pro každý kurs byl určen z řad bohoslovců technický vedoucí, obdobně u dívek z našich profesorek a spolupracujících učitelek. Jejich úkolem byla nejen pomoc exercičním domům při sbírání stravovacích lístků a vybírání poplatků. Tenkrát každý profesor náboženství dostal větší počet bonů v hodnotě 10 korun, což bylo hrazeno z Mikulášského daru. Velká část účastníků mohla tímto způsobem uhradit poplatek za exercicie. Naším úkolem bylo vytypovat mezi účastníky aktivní hochy a dívky, kteří by se stali důvěrníky pro styk moravských středních škol s ústředím v Brně. K exerciciím byla též vydána exerciční příručka s modlitbami a zpěvy, jež se velice osvědčila.

Musím zdůraznit, že motorem celé akce při sestavování příručky, jejího tisku, při vyhledávání exercitátorů byl Otec Silvestr Braito, který byl vůbec spiritus agens celé koncepce této akce. Vlastním inspirátorem exerciční akce byl prof. dr. Vojtěch Martinů, který s touto myšlenkou přišel v zimních měsících 1941, aby se tak zaplnil prostor uhelných prázdnin. Deficit uhlí však umožnil realizovat tuto akci až o prázdninách.

S důvěrníky vyhledanými technickými vedoucími byl navázán písemný kontakt, který sloužil k výměně zkušeností a k inspiraci pro činnost na školách v těžkých poměrech protektorátu. Tento styk vyústil setkáním exerciciemi s návazným přednáškovým programem u sester v Kokorách u Přerova v roce 1942 pod vedením Otce Braita a za účasti prof. Pecky, dr. Bedřicha Vaška a dr. Dacíka. Bylo nás přes čtyřicet, dodnes zůstávají krásná přátelství a ozvěna v apoštolské práci tehdejších účastníků. Škoda, že to bylo omezeno jen na chlapce, pro dívky chyběly organizátorky i jiné podmínky.

Řekl jsem, že Typos se stal pro mne druhým domovem. Rozběhnutá akce vyžadovala denní pozornost v rozsáhlé korespondenci, přípravě a distribuci měsíčníku Na slovíčko v několika stovkách exemplářů. Duchovní slovo psal dr. Braito, zbytek záležel na nás. Pro studenty nasazené na práce v Reichu jsme vydávali letáček Z domova, pro nižší třídy středních škol měsíčník pod vedením prof. F. Číhalové. Je nutno vzdát díky Bohu, že to vše se dalo bez překážek nebo zásahu Gestapa a okupačních úřadů. Jaký rozdíl proti období reálného socialismu o několik desítek let později. Toto vše nebylo možné zvládnout bez pomoci obětavých spolupracovníků.

Začátek exerciční akce v roce 1941 je pro mne spojen se skutečností, že v ten den 30.6.1941 se začala známost s mojí věrnou manželkou, která se mnou nesla většinu denního břemene studentské akce. Koncem okupace jsme mohli dokonce zaměstnat administrativní pracovníci Vlastu Němcovou, která celý provoz včetně distribuce Na slovíčko pečlivě vedla. Mnoho práce, zejména ve finanční oblasti, vykonal Miloš Jedlička. Opřen o tyto spolupracovníky jsem mohl vydat Františkovi počet, jak jsme splnili svěřený úkol. Byl pohnut, když jsem mu hlásil: Františku, svěřený úkol jsme naplnili a dnes vidím jeho ovoce.

3/ Období 1945 až 1948, období krátké ale intenzivní činnosti ve studentském hnutí, které se formuje ve strukturách hnutí, a ne spolku či organizace, jsouce inspirování vzorem Cardijnova JOCU. Předjímáme tak myšlenku II. vatikánského koncilu a zůstává otázkou, jakým přínosem mohla být česká církev pro koncil, kdyby se ho mohla svobodně zúčastnit. Nesmíme nikdy zapomenout na přínos a předvídatost takových osobností, jako byli arcibiskup Beran, iniciativní olomoučtí dominikáni, dr. Urban OFM, dr. P. Klus T.J., P. Kaipr T.J. a řada jiných. Dnes jsou jejich pokračovateli dr. Mádr, dr. Zvěřina, dr. Halík, P. Aleš Opatrný, naši noví biskupové a jejich pomocníci.

4/ V srpnu 1951 stojí před Státním soudem jedenáctičlenná skupina kněží i laiků /Fr. Valena a spol./ obžalovaná z největších zločinů velezrady a špionáže, z nichž sedm má navržen trest smrti. František je mezi nimi. Žalobu vede z číhoštského procesu neslavně známý prokurátor dr.Čížek. Ten se jednotlivé obžalované snaží zesměšnit nesmyslnými obviněními a pomluvami, jako na příklad ze spojení s gen. Frankem a pod. Nejtěžším proviněním obžalovaných je věrnost biskupům /pomahači zrádné hierarchie, tak nás nazývali/ a Svaté Stoliči /vaticánští špióni /. František se v jednu chvíli velmi slušně, ale rozhodně ohradil proti invektivám prokurátora a požádal předsedu senátu, aby ho napomenul. Toto soudní sín v období socialismu ještě nezažila, po slovní přestřelce mezi dr.Čížkem a předsedou senátu muselo být řízení přerušeno a situace uklidněna. Po procesu jsme se dověděli, že jen díky několika rozsudkům smrti ve známém zfalšovaném babickém případě nedošlo k nim v našem procesu. Nenávist režimu vůči křesťanům a náboženství byla o němi výroky smrti proti všem kněžím dočasně ukojena. Naše tresty byly od sedmi do 22 let /František/ takže nás jedenáct vyfasovalo 139 roků.

5/ Pán svoje věrné neopouští. To jsme zažili, když v r.1955 jsme se skoro všichni /mimo kněží dr. Dacíka a V.Šalší/ sešli na Příbrami v lágru Bytýz. To byly i za dráty koncentráku pěkné a plodné časy, kdy jsme mohli nejen slavit eucharistii a přijímat Tělo Páně, díky našemu slovenskému příteli, knězi ze spišské diecése, Š.Balázovi za nevyzrazení zpovědního tajemství, dnes již požívajícího věčné odměny u svého Pána. Tehdy jsme každou volnou chvíli byli pospolu, analyzovali minulost i její chyby a uvažovali o příští koncepci apoštolské práce. Patřil k nám dnes již mrtvý dr. Myslivec, dále Fr. Boublík, Lojza Rozehnal, Lojza Řídký, Josef Plocek, již nežijící Slávek Černý, Josef Vlček, Jarda Vrbenský, Václav Vaněk a tajemník ministra Masaryka dr. Tonda Sum, tajemník presidenta Beneše dr.Mojmír Vaněk a dva věrní a prostí dělníci Páně, nehledající a neusilující o funkce, oba dnes již mrtví, táta Janoušek a František Šibrava.

Odvážili jsme se naše myšlenky a záměry zachytit písemně a propagovat za dráty. Jistě mnohé nyní oživnou a budou realizovány. Na toto plodné období rádi vzpomínáme a naše věrná přátelství, zrozená v těžkých podmínkách, přetrvávají dodnes. Stálo by za to, vzpomenout a dnešní generaci přiblížit naše zážitky všedního dne za dráty i dnů svátečních, vánočních a velikonočních.

6/ Píše se 12.květen 1960.Ten den se vracím po amnestii po desíti letech domů. Z Příbrami vede cesta do Prahy, první kroky na poštu, za-telefonovat, kdy přijedu, pak chvíli díkyčinění v kostele Sv. Kříže na Příkopech, s přítelem-muklem Laďou Jehličkou ke kavárně Slávii, pokochat se pohledem na Národní divadlo, Vltavu a Hradčany, první snídaneň po deseti letech v restauraci, a potom směřují mé kroky na Klimentskou ulici k Valenům. Jeho se amnestie netýkala. Zášť mocipánů vůči němu byla tak veliká, že ještě den před jeho smrtí dávali najevo, že se bude muset vrátit do výkonu trestu.

Bylo to naše poslední setkání. Potěšili jsme se vzpomínkami a posílili v naději, že přijde den, kdy poměry se radikálně změní a my věřící znovu svobodně vydechneme. Podvědomě jsme se loučili, že na tomto světě se již neuvidíme - nesetkáme.Po společném obědě, v ovzduší srdečné pohostinnosti paní Danice, jejíž byt byl vždy základnou k přenocování, když manželka a moje maminka s dětmi za mnou, resp. za bratrem jezdili na návštěvu do Lokte a později do Příbrami.

Po rozloučení ještě rychle do květinářství, odebrat objednané kytice pro manželku a tchyni, která tak obětavě pečovala o moje drahé za mojí nepřítomnosti a byla s tchánem pevnou oporou mé ženě a dětem. Rychle na

nádraží, nástup do vlaku a po deseti letech vpřed ve směru Brno a domov...

7/ První zářijové dny 1960 jsme nesli Františka na dačickém hřbitově ke hrobu, kde očekává svoje vzkříšení, jak vždy pevně věřil a což také dosvědčil celým svým životem a statečným vyznáním víry před soudem v Praze. Díky Ti za to i za všechnu Tvou inspiraci, Františku, odpočívej v pokoji, a na shledanou u trůnu našeho nebeského Otce.

Setkání studentů na Buchlově v roce 1939, jak o něm vypovídá Lojza Rozehnal, vydalo plody v práci SKA /Studentská katolická akce/ v letech 1945 až 1950, pokračující tajnými společenstvími různých spiritualit do listopadu 1989 a nyní doufejme v rozvíjejícím se apoštolátě studentů v nových podmínkách svobody. Stojí za úvahu, zda celou práci nezačít opět dobře připravenou a propagovanou exerciční akcí s obnovenou koncepcí jako před padesáti lety v r. 1941.

JUDr. Mečislav Razík
Brno

DAŇ SPLACENÁ ŽIVOTEM
=====

Nedaleko Velehradu v chřibských lesích přebývali po staletí mnozí hradní pánové. O prázdninách 1939 pobývali tam po několik dnů studenti, zhruba podvou z každého Sociálního studentského sdružení. Ústředí katolického studentstva /ÚKS/ svolalo je k duchovní obnově a k průpravě pro práci ve studentském hnutí. Pod hradem v Buchlovicích již patrolovali němečtí četníci, ale na hradě byla naděje a odvaha k další práci. Otázky sociální a společenské nauky Církve byly na prvním místě mezi přednáškami a společnými rozhovory. Vždyť už pojmenování studentských sdružení jako "sociálních" svědčilo o tom, že tyto otázky mají být jejich prvořadým zájmem a úkolem.

Podnět k buchlovskému setkání dal František Valena. Uvědomoval si, a spolu s ním si to uvědomovali jeho přátelé a spolupracovníci, že katoličtí studenti, ať jejich povolání bude jakékoli, musí být důkladně seznámeni se společenskou naukou Církve, že musí být připraveni myšlenkově i mravně, aby dokázali spolupůsobit při řešení společenských otázek, tj. aby nejenom znali jejich podstatu a věděli jak je řešit, ale aby věděli, že to je jejich povinností, aby k tomu měli dost obětavosti ale i poctivosti. Vždyť právě v záležitostech společenských/politických/nejzřetelněji se prokazuje, jak znalost a dovednost bývá znehodnocena a zostuzena ješitností a mocichtivostí.

František nebyl přímo odborným znalcem celé společenské problematiky, ale zcela pochopil nejenom jak je nezbytné znát ji a vědět jak ji řešit, ale i jak je nutné rozlišovat při tom úlohu Církve a křesťanů jakožto členů Církve jednajících křesťansky a úlohu křesťanů jakožto členů společnosti jednajících na svou odpovědnost pokřesťansku. Začínal chápat Maritainovo rozlišení obou uvedených činností mnohdy tak záludně a nebezpečně spojovaných a vzájemně zaměňovaných. Studentské hnutí mělo tedy připravovat katolické studenty jaksi na půdě Církve, aby dokázali jednat pokřesťansku v občanském životě: aby pochopili svou povinnost spleťt daň z darů víry a milosti obdržených bez vlastní zásluhy.

To všechno František tehdy si začínal uvědomovat, ale tak hluboce to pochopil teprve později. Ale buchlovské setkání to už byla jedna z prvních splátek jeho daně. Tehdy ani nevěděl, že další splátku zaplatí o několik měsíců později, až bude prchat z vlasti, projíždět nákladním vlakem pod nákladem uhlí přes Slovensko do Jugoslávie. Tam potom i v Itálii pracoval na svých darech, aby mohl splatit další daň až se vrátí do své vlasti.

S tehdy obdivuhodnou předvídavostí pochopil, že dosavadní, na spolkovou formu vázané studentské / a i jiné podobné / hnutí neodpovídá pojmově ani prakticky oné výše uvedené nutnosti rozlišovat obojí oblast křesťanského jednání. Tehdy sice ještě pokládal za nutné sjednotit v ÚKS všechny tehdejší naše spolky a hnutí katolického studentstva. Měl k tomu zvláštní schopnost sjednocovat nesjednotitelné, domlouvat nedomluvitelné a začít nezačatelné. Ale to sjednocení mělo vytvořit pouze společnou základnu pro nově se rodící neformální hnutí vyrůstající z užších společenství. Při tom však chápal nutnost jednoty, a to nejen v Čechách a na Moravě, ale i se Slovenskem a s mezinárodním hnutím katolického studentstva a inteligence, s Pax Romanou. Šlo mu o hnutí naplněné a stvárněné Duchem. To se tehdy rodilo a jeho první pracovní písni se stal hymnus "Veni Creator Spiritus".

Jenže blížilo se a pak nastalo dlouhodobé splátkové období: ve vězeních a v pracovních táborech; nastávala splatnost zákeřnou chorobou ledvin. Po první operaci ležel František ve vězenské nemocnici na Pankráci. Jednou si usedl ptáček zpěvák na mříž okna nad jeho postelí. Nemocní spoluvězni poznamenali: "Půjdeš brzy domů, ptáček Ti prospěvuje na cestu".

Ale byla to cesta poslední splátky. Věděl, že po ní jde. Poslední kus jeho cesty už jsme ho nesli ke hrobu na dačickém hřbitově. Na rakvi měl také skromnou kytíčku polních květin s červenobílou stuhou oznamující svým nápisem, že se s ním loučí ÚKS i Pax Romana. A u hrobu jeho vzácná manželka. Unesl si ji, jak jsme říkali, ze Slovinska. Přišla do jeho domoviny pomáhat mu splácet jeho daň. A tomu splácení naučil i své tři děti. Nebyl plátcem bezchybným, tak jako nejsme ani my. Naučil nás aspoň splácet všechno jak se patří?

JUDr. Alois Rozehnal
Šumperk

PROBLÉMY KATOLICKÉ AKCE

Požádal jsem své vzácné přátele dr. Mečislava Razíka a dr. Aloise Rozehnala, aby napsali své vzpomínky na dr. Františka Valenu. Jsem rád, že je napsali, a uveřejňuji je výše, přiznám se však k tomu, že jsem nečekal, že ve svých článcích se budou zabývat tím, jaké formy má Katolická akce mít, a jaké jsou nežádoucí. Sám jsem se těmito otázkami ve svém článku, který vyšel v předešlém bulletinu, nezabýval, poněvadž jsem to považoval za výhradné právo biskupů rozhodovat o tom, jaké formy má Katolická akce mít nyní v Československu. Autoři obou článků však dokreslili zajímavým způsobem problematiku Katolické akce v době působení Františka Valeny, proto si dovoluji připojit svůj komentář a dokreslit problematiku té doby také. Zdůrazňuji předem, že si Mečislava Razíka i Aloise Rozehnala velmi vážím, a vím, že udělali obrovský kus práce v Katolické akci, práce velmi záslužné, za kterou také oba velmi trpěli. Nemám pochybností o tom, že je Pán Bůh za vše bohatě odmění na věčnosti.

Základní problém. Oba přátelé tvrdí, že organizovaný apoštolát, to jest Katolická akce, nemá mít spolkovou formu. Já bych raději mluvil o spolkové základně organizovaného apoštolátu a rozlišoval bych organizovaný apoštolát středoškoláků, tedy osob nezletilých, organizovaný apoštolát dospělých, organizovaný apoštolát v době svobody a organizovaný apoštolát v době útluaku nacistického, komunistického a jiného. Domnívám se tedy, že otázka nemůže být jednoznačná a že je nutno brát v úvahu vhodnost a užitečnost forem.

Uvedu krátké citáty. Mečislav Razík píše o intenzivní činnosti ve studentském hnutí, "které se formuje ve strukturách hnutí a ne spolku či organizace", a odvolává se na vzor JOCu podle opravdu vzácného kardinála Cardijna. Zmínuje se také o vybírání důvěrníků. Alois Rozehnal se odvolává na velmi správnou zásadu důležitého rozlišování dvou situací, kdy katolík jedná jménem Církve a s pověřením Církve na jedné straně, a jménem občanským, ale křesťanským způsobem. Tuto zásadu najdeme také v dokumentech druhého vatikánského koncilu, a je tedy pro nás závazná. Jde ovšem o to, zdali spolková základna znamená, že katolík jedná nutně jménem občanské společnosti, když organizovaný apoštolát dostal mandát biskupů. V této souvislosti píše přítel Rozehnal: "S tehdy obdivuhodnou předvídací schopností pochopil, že dosavadní, na spolkovou formu vázané studentské / a i jiné podobné / hnutí neodpovídá pojmově ani prakticky oně výše uvedené nutnosti rozlišovat obojí oblast křesťanského jednání". Tyto názory připisuje autor Františku Valenovi a píše dále o základně "pro nově se rodící neformální hnutí vyrůstající z užších společenství".

Základní pojmy. Fyzická osoba, která přijala svátost křtu a biřmování, má právo a povinnost dělat laický apoštolát, to jest apoštolát osobní a neorganizovaný.

Katolická akce je organizovaný apoštolát, který se vykonává z pověření biskupů, k takovému apoštolátu je tedy třeba biskupského mandátu a žádný spolek se bez toho mandátu nemůže stát Katolickou akcí, i kdyby se o tom stokrát usnesl na svých schůzích.

Dále jsou v Církvi specializované instituce na příklad pro úctu mariánskou/ Mariánské družiny atd./ a instituce pro pěstování duchovního života podle vzoru sv. Františka z Assisi, sv. Dominika, sv. Ignáce atd., to jest třetí řády a skupiny jiné.

Základní struktury--

1. Právní osoba podle práva kanonického.
2. Právní osoba podle práva státního, to jest různé spolky atd.
3. Morální osoba podle práva přirozeného.
4. Morální osoba podle práva božského. Katolická Církve a Apoštolská stolice jsou morálními osobami podle práva božského- ex ipsa ordinatione divina/Codex Iuris Canonici, can. 113/.
5. Sdružení či spolky, které nejsou právní osobou podle práva státního, ale mají spolkovou formu, to jest přijímání členů, volbu vedoucích pracovníků a případně i stanovy neb nějaký organizační řád.
6. Volné duchovní a pracovní skupiny neb kroužky kolem kněze, které mají jmenovaného důvěrníka.
7. Ne v poslední řadě v každé Katolické akci musí být duchovní direktor, který je jmenován biskupem neb biskupy. Dříve se používalo u nás označení "duchovní rádce", což nevystihuje pravomoc a postavení duchovního direktora. Nevím, jakého výrazu se používá u nás nyní, proto používám doslovného překladu výrazu "spiritual director", který je obvyklý v anglicky mluvících zemích.

Zásada volby a zásada jmenování. Všechny složky studentské Katolické akce před válkou měly volené funkcionáře. Platnost volby ovšem předpok-

ládala souhlas a pověření příslušného duchovního direktora. Po válce Studentská Katolická akce na středních školách měla jmenované důvěrníky. František Valena plně přijal nejdříve systém předválečný a pak také systém poválečný, nikdy však neuvažoval o tom, že by měl být zaveden systém jmenování do Ústředí a do spolků vysokoškolských. K opečnému názoru by mohl dospět čtenář článků dr. Rozehnela a dr. Razíka, a to je jeden z důvodů, proč píši tento komentář. Věřím, že nepřeháním, když napíši, že jsem patřil k okruhu nejužších spolupracovníků Františka Valeny a že jsem jeho názory znal dobře. Prohlašuji tedy s naprostou jistotou, že on nikdy nechtěl předělávat strukturu Ústředí a spolků vysokoškolských. Je zajímavé, že zásada volby i zásada jmenování se uplatňuje v celé Církvi. Papežové jsou voleni, biskupové jsou v některých místech jmenováni papežem a v některých místech jsou voleni a potvrzováni Nejvyšším veleknězem/ can.377/. Představení některých řádů jsou jmenováni, jiných jsou voleni, nebo voleni a potvrzováni vyšším představeným.

Ústředí katolického studentstva před válkou a po válce

Ústředí mělo biskupský mandát, bylo právní osobou podle práva kanonického i podle práva státního, neboť jeho stanovy byly schváleny ministerstvem vnitra, kde bylo vedeno v seznamu spolků. Česká liga akademická v Praze a Moravan v Brně byly také spolky, některá Akademická sociální sdružení byla spolky podle státního práva, jiná byla jen spolky de facto. Poznávám, že Akademická sociální sdružení byla spolky vysokoškolských z určitého gymnasia a pracovala v okresních městech jen o prázdninách. Sociální studentská sdružení nebyla a nemohla být právní osobou, poněvadž to byly organizace nezletilých, měla však spolkovou formu, byla tedy spolky de facto. Po válce byly na středních školách Studentské Katolické akce, které neměly spolkovou formu, ale systém jmenovaných důvěrníků. František Valena plně přijal nejdříve systém předválečný a pak i poválečný a já také. Byl to systém mnohotvárný a pružný, který se plně osvědčil a František Valena jej nechtěl měnit, poněvadž vyhovoval potřebám doby a mentalitě studentů.

Zásady dokumentů druhého vatikánského koncilu

Dekrét o apoštolátě laiků pojednává v kap. 20 o Katolické akci, podotýká, že není třeba, aby se toho názvu používalo, a uvádí čtyři charakteristické znaky Katolické akce:

- a/ "Bezprostředním cílem organizací tohoto druhu je apoštolátní cíl Církve".
- b/ "Spolupracující s hierarchií svým způsobem, laici přispívají výhodami svých zkušeností k řízení těchto organizací, ke zvažování podmínek, ve kterých se má pastorační činnost Církve provádět..."
- c/ "Laici jednají společně způsobem organického tělesa, aby tak společenská povaha Církve byla vhodně symbolizována a aby se apoštolát stával efektivnějším".
- d/ "Ať již se nabízejí spontánně, anebo jsou pozváni hierarchií, laici fungují pod vyšším řízením hierarchie samé, a tato může sankcionovat tuto spolupráci svým výslovným mandátem".

"Organizace, ve kterých podle názoru hierarchie seskupení těchto charakteristik je uskutečněno, musejí být považovány za Katolickou akci i když přijímají různé formy a názvy s ohledem na potřeby různých krajín a národů."

Poznávám, že používám oficiálního anglického textu, který má "Nihil Obstat" a "Imprimatur", kde jsou anglické výrazy "organizations", které překládám do češtiny slovy "organizace". Podstatnými složkami Katolické akce jsou tedy apoštolátní cíl a mandát biskupů, což znamená, že žádná organizace se nemůže rozhodnout, že bude Katolickou akcí bez mandátu biskupů. V následující kapitole 21 se píše o sdruženích /associations/, která hierarchie doporučuje jako "odpovídající potřebám doby a místa".

Velmi zajímavou nauku najdeme také v Dogmatické konstituci o Církvi Lumen Gentium, kde kapitola IV. pojednává o laicích. V odstavci 31 se zdůrazňuje, že laici "žijí ve světě", tedy zejména ve světských zaměstnáních, v odstavci 32 se píše o tom, že Církev má různost struktur a má řízení s nádhernou růzností. V kap. 33 čteme: "Nyní laici jsou povoláni zvláštním způsobem, aby učinili Církev přítomnou a operativní v těch místech a okolnostech, kde pouze jejich prostřednictvím se Ona může stát solí země". V téže kapitole čteme dále, že mimo apoštolátu, který se týká každého křesťana, jsou laici povoláni různými způsoby k více přímé formě spolupráce v apoštolátě hierarchie. V kap. 36 se píše o tom, že Pán si přeje šířit své království také prostřednictvím laiků, a to "království pravdy a života, království svatosti a milosti, království spravedlnosti, lásky a míru".

Kapitola 36 zdůrazňuje dále zásadu, o které se zmínil také přítel Alois Rozehnal, a tento dokument druhého vat. koncilu to říká jasnými slovy: "Ponevadž to vyžaduje sám plán spásy, věřící se mají učit, jak rozlišovat pečlivě mezi těmi právy a povinnostmi, které mají jako členové Církve, a těmi, které mají jako členové lidské společnosti".

Velmi pozoruhodné zásady hlásá kap. 37: "Ať svatí pastýři uznávají a prosazují důstojnost stejně jako zodpovědnost laika v Církvi. Ať ochotně používají jeho moudré rady. Ať mu s důvěrou svěřují úkoly ve službě Církvi a přiznají mu svobodu a místo pro akci. Dále ať povzbuzují laika, aby se ujímal úkolů o své vlastní iniciativě. Bedlivě v Kristu, ať uváží s láskou otcovskou plány, návrhy a přání přednesené laiky. Dále ať pastýři s respektem přiznají tu spravedlivou svobodu, která přísluší každému v tomto pozemském městě". Dále se zdůrazňuje, že mnoho se dá očekávat od přátelského dialogu laiků s jejich pastýři, který může posílit smysl osobní zodpovědnosti, obnovené nadšení a využití talentů laiků v pracovních programech jejich pastýřů.

Velmi zajímavé zásady laického apoštolátu a Katolické akce najdeme také v Postsynodální apštolské exhortaci Christifideles laici Jana Pavla II. z 30. prosince 1988. V kap. 31: "Je nasmírně vhodné, aby některá nová sdružení a hnutí dostala oficiální uznání a výslovné schválení od příslušné církevní autority... Určité formy laického apoštolátu dostávají výslovné uznání od hierarchie.... Mezi různými formami laického apoštolátu, které mají partikulární vztahy k hierarchii, Otcové Synody vybrali různá hnutí a sdružení Katolické akce, ve kterých vskutku v této organické a stále formě se mohou laici svobodně sdružovat pod hnutím Ducha Svatého ve společenství s jejich biskupy a kněžími..." V kap. 30 čteme o "legitimní pluralitě forem ve sdružení laických věřících" a o "službě úplné důstojnosti osoby".

V téže kap. 30 nalézám výrok, ke kterému se později vrátím, že "ať již je jakékoli sdružení laických věřících, je vždy určeno k tomu, aby bylo více nástrojem vedoucím ke svatosti v Církvi". To znamená, že všechny formy laického apoštolátu a Katolické akce mají povahu nástrojnou, to jest, že mají být užitečným nástrojem apoštolátu. Podle užitečnosti nástroje vybíráme tedy formy apoštolátu. Kap. 34 se zmiňuje o "formování dospělých církevních komunit", kap. 42 o "nutné participaci ve veřejném životě" a kap. 37 o "jedinečnosti a neopakovatelnosti každé osoby".

Ne v poslední řadě se odvolávám na projev Jana Pavla II. k Pontifickému radě pro kulturu z května 1982, z něhož uvádím jeden citát:

"Naše láska k člověku nám musí dát odvahu odmítnout ty koncepty, které redukuji lidské bytí na věc, která může být libovolně manipulována, ponižována a eliminována".

Domnívám se, že tyto citáty nepotřebují ani dalšího komentáře, neboť z nich jasně vyplývají povinnosti a práva pracovníků v Katolické akci.

Kodex kanonického práva z r. 1983

Nový Codex Iuris Canonici věnuje mnohem více pozornosti laikům než předešlý kodex z r.1917.

Podle can.114, par.1 seskupení osob neb věcí se stávají právní osobou podle zákona neb z rozhodnutí příslušné církevní autority. Podle par. 2 cílem právních osob jsou díla zbožnosti, apoštolátu neb charity /opéra pietatis, apostolatus vel caritatis sive spiritualis sive temporalis/. Podle can. 116, par.1 veřejné juristické osoby jednají jménem Církve / nomine Ecclesiae, podle anglického textu in the name of the Church/. Oficiální text je ovšem jen latinský. Ostatní právní osoby jsou soukromé / privatae/. Seskupení osob se může stát právní osobou jen tehdy, když její statuty / statuta/ byly schváleny příslušnou církevní autoritou /can.118/. Následující canon pojednává o volbách hlasováním a o rozhodování hlasováním a can. 120 o tom, že příslušná církevní autorita může veřejnou právní osobu zrušit.

Veřejná sdružení jsou zřizována buď Svatou Stolicí, biskupskou konferencí, nebo příslušným biskupem /can. 312/. Veřejná sdružení — consociationes publicae/. Veřejná sdružení mohou uskutečňovat plány ze své vlastní iniciativy, pokud odpovídají povaze sdružení, stanovám, ovšem podle všeobecných direktiv příslušné církevní autority /can 315/. Podle can. 317 potvrzuje příslušná církevní autorita zvoleného moderatora, nebo ustanovuje moderatora podle návrhu, nebo jej jmenuje z vlastní iniciativy. Can. 318, par.2 se zmiňuje o dalších vedoucích pracovnících sdružení / " ..consociationis officialibus maioribus..". Moderator může být z důležitých důvodů odstraněn příslušnou církevní autoritou, která má také právo jmenovat svého komisaře pro řízení sdružení po určitou dobu a ze závažných důvodů/ can.318/. Konečně podle can.320, par 3 může příslušná církevní autorita veřejné sdružení rozpustit,

Zajímavá jsou také ustanovení kodexu o soukromých sdruženích / consociatio privata/. Tato soukromá sdružení mohou získat také postavení právní osoby podle kanonického práva, k tomu je však třeba formálního dekretu příslušné církevní autority, který je možný jen po schválení stanov onou církevní autoritou /can.322/. Soukromá sdružení si mohou volit svého moderatora a vedoucí pracovníky podle svých stanov/can. 324, par. 1/ a podle par.2 téhož kanonu si mohou sdružení také dokonce zvolit svého duchovního rádce/ consiliarium spiritualem, podle anglického textu " a spiritual counsellor/, a to z kněží příslušné diecese, což však vyžaduje potvrzení příslušného ordináře. Dodávám ještě, že can .327 se zmiňuje o sdruženích, jejichž cílem je ožивovat časný řád křesťanským duchem. Zdůrazňuje také, že i soukromá sdružení věřících podléhají doзору příslušné církevní autority podle can.323, a konečně, že podle can. 300 se žádné sdružení nesmí nazývat katolickým, pokud k tomu nemá výslovného souhlasu příslušné církevní autority.

Jednání jménem Církve

Domnívám se, že je jasné, že dokumenty druhého vatikánského koncilu i Kodex kanonického práva nabízejí několik možností forem Katolické akce a náboženských sdružení a skupin vůbec, a to s ohledem na různé okolnosti a možnosti doby a místa, na dobu svobody a nesvobody, a také s ohledem na to , jde-li o katolíky dospělé, nebo mladistvé. Podotýkám, že Studentská katolická akce v naší vlasti po válce byla organizovaným apoštolátem středoškoláků a JOC a JEC kardinála Cardijna byly organizovaným apoštolátem mládeže. O tom, jaké formy Katolické akce jsou vhodné a užitečné pro určitá místa a určité doby, jakož i věk katolíků, mají rozhodně právo rozhodovat příslušní ordináři.

Nabízím nyní vysvětlení, jak je možné, že spolky podle státního prá-

va jednají jménem Církve, tedy jak je možné, aby Katolická akce byla právní osobou podle práva kanonického a současně také podle práva státního. Ke svému vysvětlení použijí pojmů tomistické filosofie.

Nejdříve si musíme uvědomit, že existují tři druhy jsoucna:

- 1/ Jsoucno reálné /ens reale/, které existuje reálně mimo naši mysl. / Na příklad tento člověk, tato kočka atd./
- 2/ Jsoucno rozumové, které existuje pouze v naší mysli a nemá extramentální existenci./vodník, lesní víla atd./
- 3/ Jsoucno rozumové se základem v extramentální skutečnosti/ ens ratio-nis cum fundamento in re/. Na příklad republika, spolky atd.

Jsoucno rozumové se základem v extramentální skutečnosti nemá příčinu účinnou / causa efficiens/, má však příčinu účelovou / causa finalis/, příčinu látkovou / causa materialis/ a onen základ, kterým je příčina útvorná/ causa formalis /. V našem případě je velmi důležitá příčina účelová, kterou je v Katolické akci náboženská výchova, pěstování duchovního života a organizovaný apoštolát. V Katolické akci je tato příčina účelová stejná u právní osoby podle práva kanonického i u právní osoby podle práva státního. Cíl spolku je vymezen ve stanovách, které jsou schváleny příslušnou autoritou církevní i příslušnou autoritou republiky.

Oním základem jsoucna rozumového, to jest v našem případě spolku, je příčina útvorná, která sestává formálně z práv a úřadů, tedy ze stanov a volených funkcionářů podle práva státního a z biskupského mandátu podle práva kanonického. To je ovšem formální příčina bezprostřední, zatímco primární útvornou příčinou je lidská přirozenost, která je povahy sociální.

Naší otázkou je, jaký je vztah mezi právní osobou podle práva kanonického a právní osobou podle práva státního v Katolické akci, jinými slovy, jak je možné, aby spolek podle práva státního jednal jménem Církve. Důležité je, že účelem spolku podle stanov je náboženská výchova, pěstování duchovního života a apoštolát organizovaný, to jest účel oné skupiny je stejný podle práva státního i kanonického, v Katolické akci je však nutná hierarchie hodnot. Právní osoba podle práva státního má funkci nástrojnou podle zásad dokumentů druhého vatikánského koncilu a podle norem kanonického práva. Právní osoba podle práva státního je zde proto, aby plnila užitečnou funkci. Je-li to nějak užitečné, aby Katolická akce byla také spolkem, pak by se tato užitečnost neměla opomíjet a onen užitečný nástroj by se neměl odhazovat. Spolek může totiž jednat se státními úřady, zaměstnávat placené síly, uzavírat pojišťovací smlouvy, žádat o subvence atd. Tak na příklad Ústředí organizovalo tuším v r. 1934 mezinárodní kongres Pax Romany v Československu, jednalo přitom se státními úřady a mělo od nich určitou pomoc. Prázdninové tábory katolického studentstva by možná mohly někdy žádat o nějaké veřejné subvence a jednat s úřady. Akademické sociální sdružení v Kyjově které bylo spolkem podle práva státního, pořádalo veřejné přednášky, kde mluvili vynikající představitelé duchovního a kulturního života, jako Otec dr. Silvestr Brait, dr. Alfred Fuchs, Jan Čep, Jaroslav Durych a jiní, a pořádalo jiné veřejné podniky jako na příklad výstavu dobré knihy.

Katolická akce může tedy být také spolkem podle práva státního, když je to užitečné pro organizovaný apoštolát, a pak již takový spolek nejedná jménem občanským, ale jménem Církve. O vhodnosti a užitečnosti tohoto systému rozhodují ovšem biskupové. Rovněž spolková forma bez právní osobnosti podle práva státního může mít funkci nástrojnou, tedy může být užitečnou. A konečně příčinou látkovou jsou členové spolku a záleží na nich a na duchovním direktorovi, co z toho všeho udělají. Dokumenty druhého vatikánského koncilu i Kodex kanonického práva umožňují určitý počet forem podle potřeb doby a místa, nikde však není zakázáno, že by Katolická akce nesměla být také spolkem podle práva státního, že by tedy nesměla mít spolkovou základnu, stejně jako nikde není zakázáno, že by nesměla mít spolkovou formu, tedy volbu funkcionářů

Výhody a nevýhody různých forem

Církev ve své moudrosti umožňuje určitý počet forem Katolické akce a každá tato forma přináší některá rizika a čelí určitým nebezpečím. Katolické akci se spolkovou základnou, tedy když právní osoba podle práva státního má funkci nástrojnou, jakož i Katolická akce se spolkovou formou může upadnout do planého spolkaření. Toto nebezpečí vidí jasně odpůrci spolkové formy v Katolické akci, oni však dělají rovnítko mezi spolkem a spolkařením. Nebezpečí spolkaření je možno čelit dobrou náboženskou výchovou, pěstováním duchovního života a legitimními zásahy duchovního direktora, který může soukromě napomenout příslušné pracovníky, může je i veřejně varovat a může jim také odejmout souhlas. Tato forma má však tu výhodu, že musí více brát v úvahu, že lidská osoba má svůj rozum, kterým se má řídit, má svobodnou vůli a své svědomí a má také rozličné dary Ducha Svatého, které má pěstovat. To vše se má plně uplatňovat v pracovních poradách o tom, jak se ten organizovaný apoštolát má dělat.

Systém jmenovaných důvěrníků má také své výhody a nevýhody a může být za určitých okolností lepší formou Katolické akce mládeže, ne však podle mého názoru jedinou možnou formou pro všechna místa a všechny doby, může totiž svádět k příliš autoritativním formám práce, které mohou některé činnorodé pracovníky odradit ke škodě celého apoštolátu. Nikdo nemá právo očekávat od laiků, zejména od mládeže, větší disciplínu než je poslušnost řeholníků, kteří složili slib poslušnosti a jsou k takovému životu povoláni. V tomto ohledu mohou být poučná také Pravidla svatého Benedikta, podle nichž jsou opati voleni a v nichž najdeme varování, že příliš úpořná snaha odstranit rez z nádoby, může vést k tomu, že se nádoba poláme. Priorové jsou jmenováni, ale čteme v Pravidlech varování před nebezpečím-před nebezpečím příliš náročně vyžadovaného perfekcionismu a dokonce před arogantním jednáním. Tato nebezpečí jsou určitě také ve všech formách Katolické akce, neboť ďábel opravdu nikdy nespí a stále pokouší.

Ze války po návratu z koncentračního tábora jsem žil v Praze, ale neúčastnil jsem se žádné náboženské práce, poněvadž jsem nechtěl uvádět žádnou skupinu v nebezpečí. Jen asi dvakrát jsem se účastnil schůzek u dominkánů, byl jsem však dobře informován svou mladší příbuznou, která se různých schůzek účastnila často. Víím tedy dobře, že v té době byly v Praze dvě skupiny, jedné z nich se říkalo "habánovci" a druhé "dacíkovci" a obě ty skupiny se dívaly nevraživě jedna na druhou jako na skupiny konkurenční. Zdůrazňují, že se jedná o mentalitu laiků a že z ničeho neobvinují ani dr. Habáně ani dr. Dacíka, kterých jsem si vážil. Obě tyto skupiny nebyly ani spolky ani neměly spolkovou formu.

Po válce, když jsem byl jednatelem Ústředí katolického studentstva, přišel jednou do naší kanceláře kněz, který byl vedoucím další duchovní skupiny bez spolkové základny a bez spolkové formy, rozhlížel se kolem a poznamenal kriticky, proč vlastně potřebuje Katolická akce nějakou kancelář a nějaké fascikly. Přijel jsem to tehdy s klidem, poněvadž jsem již věděl, že příslušníci některých volných duchovních skupin mne považovali za "pouhého spolkaře". Myslel jsem tehdy ovšem na to, že i biskupové mají své kanceláře, také Svátá Stolica a vedoucí představitelé řádů. Ústředí přece nemohlo plnit své úkoly bez té kancelářské práce, kterou já "starý spolkař" jsem považoval za službu organizovanému apoštolátu.

V Praze a v některých městech na Moravě byla po válce tak zvaná Nová pracující mládež, což byla obdoba Cardijnova JOCu a JECu a měla dvě složky: dělnickou a studentskou. Ta studentská složka Nové pracující mládeže se dostala do určitých sporů se Studentskou Katolickou akcí, kterou vedl Mečislav Razík, který plným právem říkal, že oni mají mandát biskupů, aby organizovali akci studentskou. Můj zdejší přítel v

Melbourne, který byl po válce členem Nové pracující mládeže v jednom městě na Moravě, mně informoval o tom, že oni byli vychováni tak, že pro ně slovo "spolek" bylo slovem špinavým. Nová pracující mládež neměla ani spolkovou základnu ani spolkovou formu, což jim nevyčítám, ale jejich výchovu k odporu ke spolkům - na rozdíl od spolkaření - považuji za vážný omyl. Duchovní skupiny mládeže a Katolická akce mládeže mají podle mého názoru vychovávat mládež také k plnění duchovních a apoštolských úkolů v době dospělosti. Opravdu se hrozím toho, jaké stanovisko by zaujímali lidé odchovaní takto Novou pracující mládeží k odborovým organizacím, které jsou nutně spolky, a jiným organizacím kulturním, vědeckým a také politickým. Jak by takto vychovávaní lidé mohli usilovat o nějakou aplikaci zásad křesťanské sociální etiky na dané poměry a jak by vůbec mohli pracovat pro sociální spravedlnost ve vlasti?

Po útěku do exilu jsem se stal předsedou Cyrilometodějské ligy v Ludwigsburgu a mým úkolem bylo organizovat evropský sjezd Cyrilometodějské ligy, což se uskutečnilo za pomoci Američana Kirchnera, který byl v té době ředitelem jednoho uprchlického tábora v Mnichově a před lety byl předsedou Pax Romany. Sjezd se podařil, přijeli zástupci CML ze sedmi zemí a celá řada kněží. V přestávce mi jeden kněz, který byl vedoucím duchovní skupiny bez spolkové formy v Praze i v exilu, řekl ve skupině asi osmi lidí, že jsem zcela obyčejným náboženským fanatikem. Zřejmě byl o mně informován již v Praze. Později se konala konference Křesťanské akademie v Německu, která vznikla zásluhou dr. S. Koutníka. Křesťanská akademie v Římě byla založena později. Na té konferenci v Německu byla celá řada přednášek a já jsem přednášel o problémech odborových organizací. Po přednášce a debatě přišla ke mně studentka, která patřila k jedné duchovní skupině bez spolkové základny v Praze i v exilu, a řekla mi, že byla mou přednáškou překvapena, poněvadž oni mne považovali za pouhého spolkaře a byrokrata. Okruh mých nejbližších přátel ovšem věděl, že jsem měl vždy zájem o křesťanskou sociální etiku, ekonomiku, sociologii a filosofii, zejména tomistickou a hlavně o filosofii práva.

Po příjezdu do Austrálie jsme chtěli založit v Melbourne Cyrilometodějskou ligu v Melbourne, proto jsme navštívili ředitele Katolické imigrační kanceláře, a ten nám řekl, že musíme předložit anglický text stanov. Vyžádali jsme si jej z Londýna, stanovy jsem předložil, byly schváleny a dostali jsme církevní pověření. Ta CML nebyla spolkem podle státního práva, měla však spolkovou formu.

Brzy jsme měli možnost poznat problém austrálské Katolické akce. V Melbourne byl Národní sekretariát Katolické akce, jehož ředitelem byl pan B.A.S., který byl také sekretářem Katolického hnutí pro sociální studia, které bylo složkou Katolické akce, později změnilo název na Katolické sociální hnutí. Toto Hnutí nebylo spolkem podle státního práva, bylo však spolkem de facto, ovšem pozice B.A.S. byla tak silná, že musel být vždy znovu zvolen, poněvadž měl plnou podporu biskupů. Spolková forma byla tedy jen pláštíkem, ve skutečnosti to však byl systém důvěrnický.

Tuším r. 1952 jsme byli pozváni do kanceláří Národní Katolické akce a přišli také Poláci, Maďaři a jiní exulanti. B.A.S. nám vysvětlil, že austrálské odborové organizace jsou většinou ovládány komunisty, a žádalo naši spolupráci. Mně starému "spolkaři" bylo jasné, že Katolická akce dělá politiku, poněvadž však za tím stáli biskupové, tak jsme spolupracovali. Tak na příklad před volbami do odborové organizace železničářů jsme dostali seznamy členů s neanglickými jmény a naším úkolem bylo ty členy navštívit a vysvětlit jim, která kandidátka je komunistická a která není. Bylo to snadné, když jsme navštívili Poláka neb Maďara, ale Řekové, Italové a jiní chtěli vědět, jaký program mají naši kandidáti. Hlásil jsem to vždy organizátorům kampaně, že musíme mít pozitivní program, nic se však nestalo. Asi za dva roky napadl vůdce Austrálské strany práce pana B.A.S. a celou jeho Katolickou akci, že dělají politiku a chtějí infiltrovat odborové organizace a stranu.

Noviny byly plné zpráv o tom všem, mluvílo se a psalo o tajném katolickém spiknutí na ovládnutí odborových organizací a Labouristické strany. Již před tím byli austrálští biskupové rozštěpeni, někteří podporovali Hnutí, kterému se obyčejně říkalo "S...ovo Hnutí", někteří byli proti, a tak se záležitost dostala až do Říma. Následkem bylo, že do Austrálie přišly příписы od tehdejší Posvátné kongregace pro propagandu víry, poněvadž Austrálie byla v té době považována za misijní území. V těch přípisech se zdůrazňovalo, že Katolická akce má vychovávat katolíky v křesťanské sociální etice, že však není přípustné, aby dělala praktickou práci politickou, neboť to mají dělat laické organizace.

Je nesporné, že to S...ovo Hnutí vykonalo kus užitečné práce, poněvadž odstranilo komunisty z vedení mnoha odborových organizací. Hnutí pracovalo tak, že mělo své buňky v mnoha důležitých odborových organizacích a i v místních organizacích Labouristické strany. Ty buňky neměly žádnou spolkovou formu, měly však svého důvěrníka, či organizátora. Tento systém měl dočasný úspěch, ale celkově selhal a dnes se v Austrálii již nemluví o Katolické akci, a když toho slova někdo použije, tak lidé reagují obyčejně tím způsobem, že řeknou: "To myslíte to S...ovo Hnutí?"

Zdůrazňuji ještě, že to Hnutí se věnovalo převážně mocenskému zápasu na ovládnutí komunisty ovládaných institucí, přitom však to Hnutí zanedbávalo výchovu členů v křesťanské sociální etice a jeho pozitivní program byl velmi nedostatečný.

V prosinci 1957 se Hnutí přeměnilo na laickou organizaci, která se jmenuje Národní občanská rada, výchova členů v křesťanské sociální etice se však, jak jsem několikrát zjistil, stále zanedbává. Tak tedy dopadla Katolická akce, která měla de facto důvěrnický systém a spolková forma byla jen vnější fasádou. Tento autoritativní systém také přispěl k tomu, že někteří spolupracovníci pana B.A.S. odešli již z toho jeho Hnutí a později další spolupracovníci odešli i z té Národní občanské rady. Zjistil jsem také v rozhovoru se dvěma bývalými předsedy Katolické akce universitních studentů v Melbourne, která se jmenuje Newmanova společnost a která nemá spolkovou základnu podle státního práva, ale má spolkovou formu, že se studium křesťanské sociální etiky soustavně mnoho let zanedbávalo.

Zdůrazňuji, že opravdu nerad píši o těchto svých zkušenostech, zejména o zkušenostech s představiteli volných duchovních kroužků bez spolkové formy v Praze a pak v exilu. Zmínuji se o tom všem jen proto, že chci zdůraznit, že není moudré hledat chyby jen v nějaké formě Katolické akce, ať již je ta forma jakákoliv, ale hlavně v nás lidech, neboť my všichni - spolkaři i nespolkaři - jsme lidé hříšní a chybuji, a já samozřejmě také. Každá ta forma má své výhody a nevýhody a svá větší neb menší rizika, a proto bychom měli věnovat pozornost převážně výchově pracovníků Katolické akce, aby se ty chyby pokud možno neprojevovaly.

Jaké formy Katolické akce jsou nejvhodnější pro nynější situaci v Československu, to já opravdu nevím, poněvadž žiji již čtyřicet let v cizině. Je mi však jasné, že jen katoličtí biskupové v Československu mohou rozhodnout o tom, jaká Katolická akce tam má být, a my všichni je musíme poslouchat. Dr. František Valena, kdyby nyní žil, tak by je také určitě poslechnul.

Stanislav Hofírek